

SECTIO II.
DE
MORBIS EX VITIO HV-
MORVM PARTICVLARIVM.

CAPUT I.
DE
MORBIS a VITIO BILIS.
Icterus.

I.

Icterus est defœdatio habitus corporis externi, colorem vi-
vidum mutans in flavum, a bile, per motum ipsius in-
versum, cum sanguine ad cutem delata, flavumque colo-
rem ipsi imprimente.

SCHOL.

Adparet hæc defœdatio cutis in toto corporis ambitu, quando tota
cutis, imo album oculorum, flavedine crocea tingitur, dictusque color, vi-
vidum alias a sanguine dependentem, superat & supprimit: quæ coloris
mutatio merito inverso bilis motui adscribitur, cum illa secundum natu-
ræ leges ad intestina ex sanguine & cystide follea promoveri debet, quæ
nunc contra has leges a centro ad peripheriam fertur.

II.

*Distinguitur ordinarie icterus a præctis, in flavum,
& nigrum.*

SCHOL.

Dependet hæc differentia a mutatione coloris speciali, dum flavus
dicitur, quando color flavus cutem imbuens, vel moderate vel saturate
talis existit, & manet, ita tamen, ut flavedo crocea quasi remaneat: niger
autem vocatur, quando hic color flavus mutatur in obscuriorem, & ni-
gredi-

gredinem quasi intermixtam habet, ut inde teter aliquis color nigrescens, terreus, lividus. in facie & reliquo corpore emergat; quæ coloris mutatio quoque in urina deprehenditur. Unde adparet, icterum nigrum ordinarie pedissequam esse flavi, summumque & ultimum hujus gradum, de quo etiam observatio practica testatur, quod rarissime, imo nunquam, sine flavo prægresso oriatur, & quando accedit, ordinarie mortis præfagium esse soleat.

III.

Subjecta icteri præ aliis, ratione temperamenti, sunt cholericis, & de cholericis potissimum participantibus.

SCHOL.

Et quidem hoc ex naturali dispositione tam materiæ biliosæ, in corpore & humoribus præsentis, quam ad motus iracundos facilius subeundos. Si autem reliquæ causæ antecedentes, in viscerum læsionibus strictioribus aut obstipatoriis considerentur, non æque solum subjectum morbi ad dicta temperamenta restringi, sed potius ad alia quoque temperamenta, diversasque quoad ætatem aut sexum personas extendi potest.

IV.

Subjectum speciale maxime constituit corporis peripheria.

SCHOL.

In hac enim, & quidem speciatim in cute, coloris defœdatio sese manifestat, ita ut neque album oculorum, neque digitorum aut unguium apices ab illa immunes maneant, sed effectum inversi motus bilis experiantur.

V.

Subjectum causæ constituunt organa & viscera, secretioni & excretioni bilis consecrata.

SCHOL.

Hoc nomine in considerationem venit hepar, & ductus bilarii, in quibus vel stricturæ, vel obstructiones hærent, eorumque officium lædunt: nec ipsa massa sanguinea, quatenus nempe a bile in illam translata, depravata & inquinata existit, ab hoc titulo libera manebit.

VI.

Causa materialis proxima est bilis, in sanguine p. n. hærens, & ad cutim delata.

SCHOL.

SCHOL.

Quando nempe vel e massa sanguinea varias ob causas non sufficienter separata fuit, ideoque in massa sanguinea copia abundat: vel post separationem factam, de novo humoribus & sanguini permiscetur, & motu extraordinario ad cutis peripheriam vehitur, ibique per cuticulam transperando, colorem alienum inducit.

VII.

Causa antecedens proxima consistit, vel in repentina materia biliosa cum humoribus perfusione: vel in ipsius denegata & impedita secretione, & in locum naturalem depositione.

SCHOL.

Prius efficit, ut citius ad peripheriam sub sanguinis circulo detrudatur, quam ex ipso secerni potest, id quod tanto promptius succedit, si de reliquo bilis quantitate excessiva in corpore peccet, aut per diatam valde pinguem, oleosam, spirituosam, sulphureas particulas in copia supeditantem, augeatur.

Alterum in causa est, ut nimis diu cum sanguine circuletur, & sub hac per partes extremas circumagitatione successive hic deponatur, donec remotis impeditæ secretionis & excretionis causis iterum resorbeat, & ad locum naturalem promoveatur: quæ causæ differentia causam quoque constituit Icteri, vel repentino imperu, vel successivo progressu aborti.

VIII.

Remotiores antecedentes cause, partim in materia peccantis conditione, partim in organorum ipsius secretoriorum & excretoriorum dispositione sunt quaerenda.

SCHOL.

Materiam peccantem quod concernit, hæc tam quantitate, quam qualitate laborare potest; dum quantitate excessiva, vel quoad partes constitutivas in tota humorum massa abundat, vel in vesicula fellis copiose collecta hæret, vel in primis viis, ventriculo aut duodeno particulariter collecta atque effusa in copia præsto est, atque hoc modo, vel propter sui copiam tardius, quam par est segregatur, vel e vesicula fellea & hepate ipsi sanguini, hepar transeunti, data causa occasionali, immediate reafunditur,

ditur, vel in primis viis cum chylo permixta, sanguini cito atque repente communicatur.

Respectu qualitatis autem spissitudo bilis, ejusque viscositas aliquando in culpa est, ut tardius, quam par est, ex hepate in cystidem felleam deferatur, unde a sanguine transfuso facile iterum absorberi potest, & sub illius motu circulatorio ad alias partes deferatur: quæ bilis viscositas & spissitudo aliquando tanta esse deprehenditur, ut ipsam ejus fluxilitatem demat, ejusque coagulationi calculosæ ansam præbeat.

Organa secretionis & excretionis bilis, quod attinet, si in illis causam icteri antecedentem querere velimus, hepatis obstructions a sanguinea aut viscosa materia hic occurrunt, nec non stricture ipsius, & quasi condensationes, ut in ductibus ita obstructis aut angustatis, secretio bilis succedere nequeat. Non minus aliquando particulares occurrunt casus, ubi ductus bilarii in hepate, aut ductus cysticus, & chodochus, calculis aut tophacea quadam materia obstruuntur, & ita motus bilis vel ad cystidem, vel ad duodenum plane intercipitur, unde non nisi bilis reafusio & regurgitatio in sanguinem evenire potest, præsertim si plures dictorum meatuum in hepate a tali materia obstructi fuerint: quam tamen causam specialem ejusque præsentiam medicus ex certis signis diagnosticis declarare nequit, sed saltem ex frequentiori faciliorque morbi recurso, ejusve refractaria continuatione conjicere potest.

IX.

Occasionales causæ ut plurimum dependent a gravioribus animi pathematibus, ira, terrore & mœrore.

SCHOL.

Ab iracundia enim, præsertim sub, vel circa partem perpeffa, tota humorum massa in majorem rapitur motum, sub quo partes quoque biliosæ tam e primis viis, quam ex ipso hepate eidem permiscuntur, & ad minus naturalia & inconvenientia loca ducuntur.

Sub terrore autem partes solidæ magis afficiuntur atque stringuntur, id quod adparet ex motu illo horripilatorio non solum, sed actuali constrictorio & restrictorio partium musculosarum & cutanearum, totius

tius corporis actuale refrigerium inducente, sub quo non solum exteriores partes ita stringuntur, sed strictura illa latius quoque sese diffundit, ita ut perterriti eundem stricturæ, horripilationis & frigoris sensum in intimis corporis partibus persentiscant. Ubi non dubitandum, quin ipsum quoque hepar ab eadem afficiatur, & mediante hujus substantia membranosa stricta, ductus biliarii simul stringantur, motusque bilis inversus ad massam sanguineam, per hepar transgredientem, inducatur, & sic bilis ad sanguinem reducta, hujus circulatorio motu ad peripheriam corporis pervenire possit: unde etiam haud rarus existit icterus, a terrore repentino obortus. Mœrorem tandem ob effectum, quem in humoribus facile edit, inspissatorium, hic excludere nefas esset.

X.

Non minus ad hunc causarum ordinem referendus est adstringentium præposterus usus.

SCHOL.

Sicut stricturæ spasticæ ab animi pathematibus in visceribus inducuntur, ita sane idem præstare valent adstringentia in febribus, diarrhœis, aut hæmorrhagiis, intempestive adhibita, intercedente solum hac differentia, quod animi pathemata ordinarie citiorem, adstringentia autem talia tardiozem exserant effectum; unde haud raro accidit, ut multi medicorum hanc icteri causam non agnoscant, quoniam non semper immediate & cito post talia artificia succedit: quorsum etiam pertinet illa hæmorrhagiarum artificialis cohibitio, quæ per impositionem & applicationem linteorum, aqua vel aceto madidorum & frigidorum, in regione hepatis obtinetur: unde specialissime in hac parte talismodi constrictio nimis quam tonica efficitur, & tam huic, quam aliis affectibus, hinc pullulantibus, via sternitur.

XI.

İcterus niger ab iisdem generalioribus causis dependet.

SCHOL.

Cum enim supra jam indigitatum sit, icterum nigrum flavi confectarium, ultimumque gradum esse, sufficit, hic loci monere, quod speciali-

DE MORBIS & VI

ad faciliorem hinc vitæ in
 reque temperantiæ rebus
 afflicto & minus diu ante
 eorum concitatio qua si hinc
 eorum manducatio præcipue
 plicatio supra excitationem
 eorum, vel contrarium hinc
 vitæ tanquam faciliorem dicit

Diarrhœ

VII

Terribis hinc est hinc
 vitæ, a hinc vitæ hinc
 vitæ præcipue excitationem

Sicut

hinc hinc hinc hinc hinc
 vitæ, que hinc hinc hinc
 vitæ, vel apud hinc hinc
 vitæ hinc hinc hinc hinc
 vitæ, que hinc hinc hinc

VII

hinc hinc hinc hinc hinc
 vitæ, vitæ vitæ vitæ vitæ
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ

Sicut

hinc hinc hinc hinc hinc
 vitæ, vitæ vitæ vitæ vitæ
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ

XVII

hinc hinc hinc hinc hinc
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ
 vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ

Mm

cialiter ad faciliorem flavi coloris in nigricantem, mutationem aliquid faciat major temperamenti melancholici concursus aut præsentia, cui sanguis spissior & minus dilutus antea jam solennis, colorem magis fuscum nigricantem conciliat, a quo, si bilis flavedo accedit, facile ille color, icterum nigrum manifestans, procedit. Reliquas causas quod concernit, vel complicatio supra recensitarum causarum, sive plurium, sive omnium, sive graviorum, vel consummata & irreparabilis hepatis aut lienis scirrhositas tanquam specialior icteri nigri causa accusanda erit.

Diarrhœa biliosa.

XII.

Diarrhœa biliosa est alvi excretio aucta præternaturalis & dolorosa, a bile copiosa & acri ortum habens, sub qua materia biliosa præcipue excernitur.

SCHOL.

Distinguit se hæc diarrhœa ab aliis alvi profluviis, tam ratione materiæ excretæ, quæ hic specialiter biliosa est, & cum ejectione materiæ flavæ, aut viridis; vel apud infantes, vitellinæ, viridescens & grandinosa albæ se prodit: quam respectu symptomatum dolorosorum, ardentium, torminosorum, quæ hic semper graviora sunt, quam in diarrhœa ferosa.

XIII.

Subiecta hujus diarrhœæ, respectu temperamenti, sunt cholericæ puriores: ratione ætatis frequenter infantes, mammae adhuc emulgentes.

SCHOL.

Ratio est, quoniam temperamentum cholericum semper præ aliis bile abundat, & præterea ad vehementiorem iracundiam bilisque eruptionem pronius existit. Ætas autem illa infantilis, quamvis per se ad iracundas tales commotiones nondum disposita sit, tamen facile lacte nutricis inquinamenta talia biliosa communicata accipit.

XIV.

Subiectum speciale constituunt intestina.

Mm 2

SCHOL.

SCHOL.

Et quidem tam tenuia, quam crassa; primum enim ingressum bilis capit in duodenum per cholidochum, & hinc per reliquum intestinorum canalem transit, in quo præcipue tunicam villosam, nerveamque acrimonia sua lædit.

XV.

Causa materialis proxima est bilis.

SCHOL.

Non equidem, quatenus in massa sanguinis hæret, sed quatenus citra modum præternaturalem majore, quam par est, quantitate in duodenum effusa, acrimoniam vel possidet, vel acquirit, & abhinc per reliquum intestinorum canalem diffusa, tunicis sese insinuans, earum fibras stimulando & vellicando moleste ac graviter afficit.

XVI.

Causam materialem ex parte antecedentem, ex parte concurrentem constituere potest, alia acris materia.

SCHOL.

Saburra nempe vitiosa, a cibis acrioribus fermentescibilibus & aciescentibus, similibusve potibus, vel successively collecta & accumulata, vel proxime jam contracta, quæ cum bile acriore concurrens, tanto graviora symptomata producere apta est, quæ citra hunc causarum concursum leniora esse possunt.

XVII.

Occasionalis causa ordinarie in adultis est iracundia progressa.

SCHOL.

Sub hac enim bilis tam ex hepate, quam cystide fellea, mediantibus motibus spasticis, citius movetur, & ad intestinum duodenum promovetur.

XVIII.

Apud infantes tenellos, præcipue lactantes, neque hæc causa occasionalis, neque immediata bilis per ductum cholidochum in duodenum effusio, accusari potest.

SCHOL.

Quamvis enim aliquo modo in his commotiones iracundæ adpareant,

Septima pro illam bilis emulsi
a rebus inde emergentibus
in bilis vitiosa et prima via
vitiis, impuriora bilis aqua
videtur permuta immutata
disponendo ad rem vitiata præ
vitiata, quamvis immutata

De morbis hanc causa
vitiata aqua permuta

Schol.
vitiata aqua non accedens in
a causa materiali hepaticis
vitiata in partibus nervis, hepaticis
vitiata & immutata, contra naturam
vitiata immutata, contra naturam
vitiata immutata, contra naturam
vitiata immutata, contra naturam
vitiata immutata, contra naturam

CAPITULUM
DE MORBIS EX
PHLE ET SE
Cachexia, &
I.
Cachexia & bilis est def
ni habitus vitiata, quoad
vitiata immutata, contra naturam

reant, & ejulatus pro illarum indicio explicentur, tanti tamen momenti vix sunt, ut talis inde emergeret effectus: unde potius dicendum, quod hic materia biliosa aliunde ad primas vias deferatur, quando sub lacte materno aut nutricis, impuritatibus biliosis inquinato, ipsis communicatur, & cum lacte acescente permixta in tenellorum intestinis diu effectum exferit, qui aliquando ad tantum evehitur gradum, ut instar acidi corrosivi tam extrema ani, quam ipsa linteamina corrodat & friabilia reddat.

XIX.

Sub omnium harum causarum materialium concursu merito considerationem quoque meretur causa efficiens, nempe natura.

SCHOL.

Quamvis naturam non accusemus ut ipsius læsionis effectricem (cum ipsa læsio a causa materiali dependeat) tamen natura molestiam ardoris & acrimonix in partibus nervosis, & per illas sentiens, propter ipsius noxam præsentem & imminentem, contra materiam peccantem motibus insurgit, quibus tanquam instrumentali causa, partim humorem serosum, pro vehiculo commodioris ejectionis, congerit, & in intestina affundit, partim motum intestinorum peristalticum extra ordinem auget, ipsamque excretionem in effectum deducit.

CAPUT II.

DE MORBIS EX VITIO LYMPHÆ ET SERI.

Cachexia, & chlorosis.

I.

Cachexia & chlorosis est defædatio ac depravatio externi habitus corporis, quoad colorem & consistentiam, cum mutatione aspectus floridi in pallidum, aut flavescens.